

KONINKLIJKE NEDERLANDSE
AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

Taalbeleid in het hoger onderwijs

OBA Amsterdam, 6 oktober 2017

1. JANNEKE GERARDS, voorzitter KNAW

- Hogeronderwijsinstellingen verengelsen omwille van bedrijfsmatige overwegingen en door de druk van internationalisering. Op de vraag of dit gevolgen heeft voor de kwaliteit van het onderwijs is er geen eenduidig antwoord. Maatwerk is belangrijk: welke taal past bij welke opleiding en wat zijn de onderwijsdoelen, zijn daarbij essentiële vragen. Bovendien spelen de kwaliteit van taalbeheersing van studenten en docenten, en de didactische vaardigheden van deze laatste groep een belangrijke rol.
- Instellingen moeten kiezen voor "parallel taalgebruik" op de werkvloer omdat voor sommige medewerkers Engels lastig zal zijn en voor buitenlandse medewerkers zal Nederlands lastig zijn.

2. KAREN MAEX, rector magnificus Universiteit van Amsterdam

- Geldgewin is een slechte raadgever om een strategie te bepalen m.b.t. de instructietaal. De meerwaarde van het Engels moet duidelijk zijn en studenten moeten de keuze tussen Nederlands en een andere taal (Engels) hebben.
- De verbinding van de universiteit met de samenleving moet goed zijn. Wetenschappers moeten zich dus ook in het Nederlands kunnen uitdrukken. Met een component Engels moeten studenten zich kunnen voorbereiden op het Engels. Taal is dus een belangrijk instrument. Zie artikel in De Volkskrant: <https://www.volkskrant.nl/opinie/wij-kiezen-voor-engels-en-nederlandstalig-onderwijs~a4520340/>
- Er is meer aandacht voor taal nodig.

3. JEF VAN AS, student en bestuurslid Interstedelijk Studenten Overleg

- Het instructieniveau van de docent is allesbepalend maar vaak te laag. Er moet dus meer aandacht gaan naar didactiek, pedagogiek, class management van de international class én naar interculturele vaardigheden & communicatie.
- Het taalbeheersingsniveau Nederlands én Engels is vaak te laag: het is een taak van de universiteit én de opleiding om de kwaliteit ervan op te krikken. Het is niet juist dat dit aan de studenten zelf wordt overgelaten.
- De overheid en de instellingen moeten bovendien de toegankelijkheid voor studenten met een migratie-achtergrond waarborgen.

4. PAUL RÜPP, Avans en Vereniging Hogescholen

- Binnen Avans is er bewust niet toegegeven aan de druk van opleidingen om in het kader van de concurrentiestrijd alle opleidingen te verengelsen.
- Omdat taalvaardigheid Nederlands belangrijk is, moeten alle studenten eerst een taaltest Nederlands ondergaan.

- De dominante positie van het Engels moet wel erkend worden: studenten moeten daarom leren om op een hoog niveau Engels te spreken. Tijdens hun opleiding volgen ze een leerlijn die aan het eind ervan getoetst wordt op B2-niveau.

5. THOM PALSTRA, rector magnificus University of Twente

- Het onderwijs in Twente is direct gekoppeld aan onderzoeksdoelstellingen. En omdat studenten meer en meer op de internationale markt terecht komen, is de instructietaal Engels.
- Een tweede rode lijn is 'making real impact'. De Nederlandse wetenschapsagenda staat voor grand challenges in een Europese context en moet conform de Sustainable development goals van de United Nations zijn. De opleidingen hebben daarom geen vrije keuze: ze zijn allemaal Engelstalig, tenzij het gaat om een lerarenopleiding of een medische opleiding.
- Interculturaliteit wordt onder meer bevorderd door alle studenten uit te nodigen voor het Chinese nieuwjaar dat georganiseerd wordt door Chinese studenten.

VRAGEN EN OPMERKINGEN VANUIT HET PUBLIEK

- Vaak kiest men voor verengelsing om de verkeerde redenen, namelijk om opleidingen in stand te kunnen houden.
- Een goede Nederlandse taalbeheersing is noodzakelijk. "Het Nederlands is beroerd" bij studenten van de Erasmusuniversiteit Rotterdam, getuigt een prof.
- Externe opleidingen voor een beter taalniveau van docenten moeten door de hele instelling gedragen worden.
- Het Nederlands dreigt een "kombuistaal" te worden, en als relevante academische taal en als publicatietaal te verdwijnen. Dit is een groot gevaar waarvan we ons bewust moeten zijn. Er is geen gelijke strijd tussen het Engels en het Nederlands.
- Er moet meer aandacht gaan naar "Translanguaging" of diversiteit op maat, cfr. de tekst "Ruimte voor nieuwe talenten" van de PO-raad. We moeten ruimte maken voor de talen die kinderen meebrengen. De discussie mag niet versmald worden tot 2 talen. Duits en Frans zijn ook belangrijke talen, trouwens.

AN DE MOOR, namens de Raad voor Nederlandse Taal en Letteren

De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, een op maatschappelijk vlak breed samengesteld onafhankelijk adviesorgaan binnen de Taalunie, heeft zich in het verleden al meermaals uitgesproken over het belang van het behoud van Nederlandstalig hoger onderwijs. Naar aanleiding van de KNAW-verkenning wil ik graag drie elementen benadrukken:

1. Het belang van het afdwingen van de regelgeving en daarbij aansluitend het belang van taalbeleid
2. Aandacht voor studenten met een migratieachtergrond (term kansengroepen is in Nederland niet gebruikelijk)
3. Het tegengaan van de financiële prikkel die momenteel bestaat ten voordele van verengelsing
  - De regelgeving op het vlak van taalgebruik in het hoger onderwijs gaat, zowel in Nederland als in Vlaanderen, uit van onderwijs in het Nederlands, waar in bepaalde omstandigheden en met goede redenen beargumenteerd van kan worden afgeweken. De Taalunie is van mening dat de **uitgangspunten van de regelgeving overeind moeten blijven**, en dat er werk moet worden gemaakt van een beter toezicht op de naleving ervan. De KNAW-verkenning toont aan dat instellingen en opleidingen vaak zonder dergelijke argumentatie overschakelen op het Engels als onderwijstaal. Dat moet in de toekomst beter worden beargumenteerd. Tijdens de **(her)accreditatie** van opleidingen kan de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) uitdrukkelijker aandacht besteden aan de argumenten die per opleiding voor taalkeuze en taalbeleid worden vermeld. De KNAW-verkenning toont voor de Taalunie het **belang van taalbeleid** in het hoger onderwijs aan, op het niveau van

de instelling en met aandacht voor de specificiteiten van elke opleiding op zich. Op woensdag 8 november organiseert de Taalunie trouwens een bestuurdersbijeenkomst voor de Vlaamse en Nederlandse universiteiten over taalbeleid in het hoger onderwijs.

- De samenleving moet zich bewust zijn van de impact van de verengelsing van het hoger onderwijs op **studenten met een migratieachtergrond**. Het Engels is voor hen meestal de derde of zelfs vierde taal, en het verdwijnen van opleidingen in het Nederlands, een taal die zij tijdens het basis- en voortgezet onderwijs soms met veel moeite hebben verworven, zorgt dus voor een extra drempel. Dat is des te belangrijk aangezien de meeste afgestudeerden terechtkomen in een **Nederlandstalige arbeidsmarkt**, waar een hoog niveau van taalvaardigheid in het Nederlands wordt verwacht. Wanneer daar aan de universiteiten geen aandacht aan wordt besteed, gaat dit in de eerste plaats te koste van studenten voor wie het Nederlands niet de eerste taal is.
- Op dit ogenblik hebben de universiteiten een **financiële prikkel** om over te schakelen naar het Engels, omdat dit de toestroom van buitenlandse, niet-Nederlandstalige studenten, verhoogt, en die hogere studentenaantallen zorgen ook voor bijkomende inkomsten vanuit de overheid. Dit is financieel voordelig voor de universiteiten maar stemt **niet noodzakelijk overeen met wat de samenleving belangrijk vindt**. Dat betekent dus dat de overheid moet nadenken of er in het **financieringsmodel** naast studentenaantallen geen andere parameters kunnen worden opgenomen die maatschappelijk relevant worden geacht, zoals een goede inbedding van de instellingen in de regio waar zij gelegen zijn, waarbij het gebruik van het Nederlands als onderwijstaal een van de relevante elementen is.

STELLINGEN

1. *De international classroom kan kwaliteitsverhogend werken, mits serieus beleid wordt ontwikkeld m.b.t. didactische vaardigheden, taalvaardigheid en interculturele competenties.*
  - Zo goed als alle aanwezigen zijn het daarmee eens. Eén deelnemer vindt dat deze stelling betekent dat buitenlanders slimmer zouden zijn.
  - De argumentatie voor een andere taal dan het Nederlands kan en moet veel beter.
  - De impact van de international classroom is vaak heel mager: na de les gaan de studenten per nationaliteit uiteen en hebben geen contact meer met elkaar. Er moeten dus meer initiatieven omheen gerealiseerd worden. Bovendien is er een verschil tussen een international classroom en een verengelste opleiding.
  - Een cultuurverandering is nodig, vindt Karen Maex: we moeten durven nadenken over de samenstelling van de groepen en dus bekijken welke studenten toegelaten worden. Een hoog niveau van de internationale staff is zeker een belangrijke vereiste en wordt daarom best ook getest.
  - De mixed classroom wordt bedreigd door een verkeerde aanpak: meestal is het de dienst internationalisering die zich hierover buigt terwijl taalvaardigheid door een ander team wordt gestuurd. Er is nochtans een groot verband tussen de didactische vaardigheden en de taalvaardigheid. Cursussen - ook online - i.v.m. taalvaardigheid van de studenten en i.v.m. interculturele communicatie zijn essentieel maar er is nu nog te weinig beleid rond.
  - René Appel vindt deze stelling met "wordt ontwikkeld" een typisch voorbeeld van "het paard achter de wagen". Er moet eerst een taalbeleid zijn.
2. *De keuze voor een taal moet primair bij een opleiding liggen*
  - Karen Maex vindt deze stelling niet correct. Het universitaire beleid moet erop toezien dat een Engelstalige opleiding geen loutere vertaling is van een Nederlandstalig equivalent.

3. *Engelstaligheid vormt een bedreiging voor de kwaliteit van het hoger onderwijs*

- Docenten verliezen vaak hun "fingerspitzengefühl" in het Nederlands als ze in het Engels lesgeven. Ook humor is vaak moeilijk in een Engelstalige les.
- De student in het panel beaamt dit: er is minder interactie tijdens de les en sommige docenten hanteren steenkolenengels. Karen Maex spreekt dit tegen: "Er zijn veel internationale native speakers".
- Prof. dr. Annette de Groot vindt dat "Nederlands moet". De maatschappelijke consequenties van meer verengelsing zijn zeer groot: universiteiten trekken zich terug uit de samenleving. De taalvaardigheid is vaak zeer zwak bij zowel docenten als studenten die te weinig tijd krijgen om hun taalniveau te verbeteren. Maar er is meer, blijkt uit haar onderzoek: de woordenschatkennis daalt evenals de betekenisnuances en de diepte van de woordkennis, er is een tragere woordherkenning en -productie, er worden minder details opgeslagen, de perceptie van de toehoorder is dat een niet-native speaker minder geloofwaardig is en uit hersenscans blijkt dat er een hogere mentale belasting is bij Engelstalige zaakvakken. Kortom: volwaardige tweetalige programma's zijn essentieel omdat de cognitieve vaardigheden daardoor ook toenemen. Zie: <https://www.rd.nl/opinie/stop-met-verengelsen-academisch-onderwijs-1.1432857>
- Janneke Gerards is ervan overtuigd dat er daarnaast meer aandacht moet gaan naar de kwaliteit van het onderwijs door taaldidactische ondersteuning: hoe geef je leuke voorbeelden in het Engels, hoe maak je je college levendig in het Engels, enz. Nederlands moet bovendien zijn waarde behouden want anders riskeer je verlies van de kwaliteit van het Nederlands als wetenschapstaal.

4. *Engelstaligheid vormt een bedreiging voor de verbinding van wetenschap met de samenleving.*

- De meerderheid van de aanwezigen is het hiermee eens. Je doet een samenleving tekort als je alles in het Engels "doet". Je mist een dimensie. Nederlands moet dus als academische taal behouden blijven.
- Karen Maex vindt een betere connectie tussen de universiteit en de samenleving noodzakelijk: het Engels mag geen stap terug zijn. Een deel van de opleidingen moet ook in het Nederlands, een levende taal die moet meegroeien.
- Thom Palstra van de University Twente vindt Engelstaligheid ook een kans.

BESLUIT

Dit thema is een veelkoppig monster maar er is gelukkig heel veel belangstelling voor. Door debatten zoals deze krijgen we meer zicht op de keuzes die moeten gemaakt worden maar: we zijn er nog niet!